

Etika pragmatizmu

Slavomír Lesňák

Pragmatizmus ako filozofia

- Pôvodná americká filozofia
- Vznik koncom 19.st. (C. S. Peirce, W. James)
- Vrchol v prvej polovici 20.st. (J. Dewey, G.H. Mead)
- V súčasnosti neopragmatizmus (R. Rorty)
- Pragmatizmus v Čechách (K. Čapek)

Hlavné znaky etiky pragmatizmu

- Antidogmatizmus, antiabsolutizmus, antiautoritárstvo
- Neprincipiálnosť, neuznanie et. Princípov
- Praktická orientácia na konanie a test konania s jeho dôsledkami
- Antitikektualizmus – mravné konanie určované návykmi nie racionálnou úvahou
- Historizmus – morálka nezaložená na univerzálnej prirodzenosti ani mimoľudskej autorite
- Falibizmus a inštrumentalizmus – princípy a zásady nie sú **fixné, nemenné, apriórne, univerzálne**, sú to ľudské **nástroje**
- Skúsenosť základom morálky – empiristická etika
 - Kritériá bez kriteriálnosti
 - Objektívna bez absolutizácie

William James (1842-1910)

- Výchova otcom samoukom, cestovaním po Európe, v časech problémov Južná Amerika
- Spoluzakladateľ pragmatizmu (C.S.Peirce)
- Spoluzakladateľ psychológie ako vedy (W. Wundt)
- Štúdium medicíny, orientácia na psychológiu
- Orientácia na filozofiu

Dielo

- Princípy psychológie (1890)
- Vôľa verit' a iné eseje z ľudovej filozofie (1897)
- **Pragmatizmus: nové meno pre staré spôsoby myslenia** (1907)
- Význam pravdy (1909)
- **Pluralistický svet** (1909)
- Eseje o radikálnom empirizme (1912)

Radikálny empirizmus

- Svoju filozofiu nielen premýšľal ale žil (ako Kierkegaard)
- Formulácia na základe vlastnej životnej skúsenosti
- Morálne zdravie rovnako dôležité ako fyzické (ak nie dôležitejšie)

Mravnosť

Neprichádza sama od seba – iba na základe uvažovania

- Predpokladom je sa pre ňu **rozhodnúť** – konať mravne, stať sa mravným človekom
 - Mravnosť závisí od rozhodnutia
 - Predpokladá čin (gr. pragma – čin, konanie)

Morálny filozof

- Úlohou utvárať ucelený morálny systém
 - Iný ako logický!
 - Sme omylné bytosti – musíme byť pripravení revidovať svoje úsudky podľa okolností
 - Chybou doterajších filozofií bolo vopred formulovať závery a princípy (pred praxou)

Neexistuje nič také, ako dogmaticky vopred vytvorená etická filozofia

Závislost' od človeka

- Dobro a zlo vnášame do sveta my ľudia
- Morálne záväzky mimo ľudí neexistujú
- Veľa požiadaviek – veľa dobier
- Nemožno naplniť všetky dobrá – usilovať sa aspoň o realizáciu maximálneho počtu z nich
- Vyššie dobro – to, čomu treba obetovať najmenej iných dobier

V stave krízy:

- Počúvať vnútorný hlas – akým sa chceme stať
- Uplatniť bežný stav návykov - tie tvoria dobrý charakter
 - Praktický stereotyp, sklon správať sa určitým spôsobom
 - Návykmi sa riadime v oveľa väčšej miere než vedomými procesmi
 - Mravnosť sa nielen skladá z dobrých návykov – sama je návykom
 - konať len na základe mravov z rozumu – veľmi neisté, chabé základy
 - Spoľahlivá mravnosť – ktorá sa stala našim návykom
 - Mravnými sme až keď sa tak správame, nie myšlienkami, úmyslami, snami
 - Návykom i kritická reflexia návykov, mravov

Etický pluralizmus

- Neexistuje jediné najvyššie a konečné dobro
- Dynamika a neustály proces
- Každý človek má nielen právo na vlastné hodnoty – ale ich fakticky zastáva
- Kto z ľudí môže svoje hodnoty urobiť univerzálnymi?
- Uznanie však nie je ľahostajnosť a pasivita
- (napr. ži a nechaj žiť)
- Jamesovi záleží na tom, aby bol život mravný:
 - aktivita a činorodá naladenosť
- Mravnosť má komplexnejšie predpoklady ako rozum a intelekt:
 - Emocionalita, temperament, postoje, návyky, prax, nálada, pracovitosť...

Etika viery

„Mravnosť si vyžaduje odvahu a vieru.“

- Nie viera v boha
- Viera ako psychický fenomén

„Pripravenosť konať vo veci, ktorej pozitívny výsledok nie je vopred nijako zaručený.“

- Viera v mravné konanie pri čine
- Vsadiť na vieru v čin je lepšie než čokoľvek iné
- **„Túžba po určitom druhu pravdy – vedie k existencii tejto pravdy“** (školstvo, Roche - Prosociálna výchova, atribúcia vlastností)

Zdroje

Višňovský, E.: Etika pragmatizmu. In Dejiny etického myslenia v Európe a USA. Kalligram, Bratislava 2008, s.595- 625)